UNIVERSITATEA DE VEST DIN TIMIȘOARA

Doctor Honoris Causa

Litterarum Humaniorum

Domnului

ANDREI PLEȘU

Filosof, scriitor, critic de artă

Timișoara, 26 aprilie 2018

Cuvânt

la deschiderea ceremoniei de acordare a titlului de

DOCTOR HONORIS CAUSA LITTERARUM HUMANIORUM

al Universității de Vest din Timișoara

Excelenței Sale, Domnului ANDREI PLEȘU

Excelența Voastră, Domnule Andrei Pleșu,
Stimați membri ai comunității academice din Universitatea de Vest din Timișoara,
Distinși invitați,
Dragi studenți,
Onorat auditoriu,
Doamnelor și domnilor,

Comunitatea academică a Universității de Vest din Timișoara este în permanență preocupată să își apropie valorile incontestabile ale diverselor domenii de excelență, să ofere studenților modele demne de urmat. Universitatea de Vest din Timișoara primește astăzi în comunitatea sa academică pe domnul Andrei Pleșu, o personalitate remarcabilă a culturii române din ultimele decenii, un scriitor, filosof și estetician de excepție. Este o mare responsabilitate pentru noi și suntem onorați să vă avem, începând din acest moment, alături, în calitate de coleg.

Ca universitate comprehensivă, Universitatea de Vest din Timișoara cultivă valorile umaniste, dar și ale științei, susține cercetarea și arta în toate formele ei de manifestare, promovează actul educațional de calitate și implicarea mediului academic în societatea căreia îi aparține, nu doar ca privitor ci ca actor principal. Universitatea noastră își asumă rolul cu care a fost investită de către fondatorii săi și este cea mai importantă structură academică si promotoare a culturii din Regiunea de Vest, recunoscută la nivel național și internațional pentru calitatea actului educațional, pentru rezultatele cercetării științifice, pentru nivelul deosebit al creației artistice generate, dar și pentru implicarea în dezvoltarea socială și culturală a regiunii. Valorile

noastre converg prin tot ceea ce înseamnă angajamentul omului de cultură în societate și în promovarea unei culturi capabile să dea răspunsuri pertinente întrebărilor unei lumi aflate în tranziție.

Astăzi, mă găsesc în postura onorantă de a aduce o binemeritata recunoaștere unui nume important din lumea culturală internațională, în persoana Domnului Andrei Pleșu, strălucit absolvent al secției de Istorie și teorie a artei din cadrul Facultății de Arte Plastice a Universității din București. Începuturile activității sale stau sub semnul esteticii, istoriei și teoriei artei, dovedind nu numai finețea observației estetice și a interpretării culturale a artei plastice, ci și capacitatea de a se concentra asupra valoricului. Această aplecare asupra esențialului va fi potențată de participarea, spre sfârșitul anilor '70, la întâlnirile formatoare găzduite de filosoful Constantin Noica, alături de tineri care vor deveni nume de prestigiu ale culturii române contemporane.

Poate și acesta este motivul pentru care Domnul Andrei Pleșu a abordat tot mai mult probleme de filosofie, de etică și de antropologie, iar după 1989 s-a implicat activ în spațiul civic și politic în favoarea reconstrucției valorice a culturii române, fiind pe rând Ministru al Culturii și Ministru de Externe. Activitatea principală a Domniei Sale a ramas însă cea culturală și academică. Dincolo de publicarea unor cărți importante de istorie a religiilor, de meditație asupra necesității formării spirituale sau a unor cărți despre actualitatea românească, putem remarca și inițierea unor proiecte instituționale benefice pentru dezvoltarea culturii, înființarea revistei *Dilema* sau a *Colegiului Noua Europă*, fiind doar două exemple semnificative.

În peisajul cultural românesc, puține sunt personalitățile care s-au exprimat constant și consistent în favoarea unei culturi a dialogului sau care au militat în direcția asanării morale a spațiului public românesc. În multe din volumele sale, mai mult sau mai puțin recente, laureatul de astăzi s-a implicat cu verbul său, uneori jovial, alteori dojenitor, în dilemele lumii contemporane atât de zbuciumate, oferindu-ne soluții sau cel puțin valoarea modelului său personal.

Acordarea de către Universitatea de Vest din Timişoara a titlului de Doctor Honoris Causa, Domnului Andrei Pleșu, reprezintă un act de recunoaștere a reperului valoric și moral oferit de scriitor precum și un moment de asumare de către Universitatea noastră a unei necesare culturi (auto-)reflexive, o cultură care nu se ferește de dilemele actualității, care își asumă spiritul critic și necesitatea reflecției morale.

Excelența Voastră, Stimate D-le Profesor Andrei Pleșu,

Astăzi, prin acordarea titlului de **Doctor Honoris Causa Litterarum Humaniorum,** Universitatea de Vest din Timișoara vă mulțumește pentru modul în care ați contribuit la creșterea culturii românești și la formarea noilor generații. Suntem onorați de prezența Domniei Voastre în Timișoara și de intrarea în rândurile comunității noastre academice. Vă urăm sănătate și putere de muncă și vă dorim să continuați, cu aceeași dăruire, pasionanta dumneavoastră activitate.

Prof. univ. dr. Marilen-Gabriel Pirtea

Rectorul Universității de Vest din Timișoara

LAUDATIO

Magistri Andrei Pleșu

Et operum suorum

Nu putem aprecia adecvat cultura occidentală fără o incursiune în istoria lecturii și a scrisului, iar modul în care cititul și scrierea cărților ajung să constituie temeiul reflecției și, până la urmă, alexperienței spirituale autentice, nu poate fi înțeles fără evocarea Sfântului Augustin. În *Confesiuni*, Augustin descrie meticulos procesele cognitive (în special rolul memoriei în asigurarea continuității în percepția de sine) și impulsul vertical grație căruia gândirea urcă de la *scientia* (cunoaștere) înspre *sapientia* (înțelepciune), numește adevărata fericire, demonstrează de ce tocmai limitele memoriei l-au ajutat să afle puterea nelimitată a lui Dumnezeu, integrându-le pe toate acestea într-o argumentație spectaculară de unde ies în evidență analogiile dintre plăcerea lecturii și satisfacțiile vieții religiose, dintre exercițiul mental perseverent și faptele morale. Cum remarca unul dintre comentatorii americani ai operei augustiniene, „experiența din timpul cititului și cea de după terminarea unei cărți anticipează maniera în care vieții trăite în disciplina creștină îi urmează o binecuvântată viață de apoi." Augustin consideră că până și îngerii citesc (*Confesiuni*: XIII,15), dar, spre deosebire de noi, nu au nevoie de text, de „silabe înscrise în timp", căci se află deja în veșnicie. Dacă Borges își imagina Paradisul ca pe o bibliotecă, pentru episcopul de Hippo calea spre Paradis începe în bibliotecile din lumea aceasta.

Fără îndoială, în cultura română, Andrei Pleșu ne reamintește adesea învățătura lui Augustin, uneori explicit, alteori implicit, prin naturaleța erudită, una dintre notele distinctive ale charismei Domniei Sale. Când scrie pamflete sau rememorează întâlnirile formatoare, în observațiile de natură morală și în hermeneutica religioasă foarte personală cu care ne-a obișnuit, în prezențele din mass-media și în inițiativele civice, în jurnale și în calitatea de profesor, Andrei Pleșu urmează aceeași exigență străveche, nu și învechită: acțiunea bună presupune discernământ, dar ar fi o amară iluzie să crezi că poți gândi bine fără să-ți stăpânești graiul. Încrederea Domniei Sale în puterea ordonatoare a cuvântului, în *logos*, răzbate atât din recitirea avizată a textelor de demult, așa cum se întâmplă când, în *Limba păsărilor* (1994), de pildă, interpretează dialogul

Cratylos – „Ca țesătură, limbajul e, în același timp, *imitație* a lumii și *model* al ei", ni se spune acolo –, cât și din valorificarea registrului semantic al limbii române, inclusiv sau poate mai ales în desfășurarea vieții noastre de zi cu zi, întrucât atunci suntem vulnerabili la agresiunea cuvintelor estropiate, tumorale, lipsite de referenți: „Nu ştii bine o limbă" – găsim într-una dintre notele de jurnal – „dacă nu deţii *cantitatea* realiilor ei, dacă nu te miri, clipă de clipă, de jungla sinonimiilor, de exotisme regionale, barbarisme picante, împrumuturi, contaminări şi substraturi. [...] Din unghiul unei asemenea exigenţe, nimeni nu ştie cu adevărat româneşte. Trebuie să-ţi înveţi, necontenit, limba maternă, să descoperi mereu, în cotidianul ei, limba *străină*." Andrei Pleşu scrie și vorbește fără să se abstractizeze în exces de citate, fără volute retorice stridente, fără sentimentalisme, întrucât și-a însușit firesc lecţia *Retoricii* lui Aristotel: un discurs convinge în funcţie de caracterul vorbitorului, însă afluxul de afecte în frază dăunează raţiunii.

Deși a absolvit Academia de Arte Frumoase (1971), obținând titlul de doctor în Istoria artei în anul 1980, Andrei Pleșu mărturisește onest, într-un interviu pe care l-a acordat chiar la Timișoara, că nu poate gândi în imagini și, drept urmare, a renunțat la critica de artă (altminteri o experiență plină de satisfacții, ce l-a îmbogățit cultural), întrucât transpunerea expresivității vizuale în discurs literar i se pare riscantă și oarecum futilă. Cu toate astea, a scris cărți remarcabile în domeniu, cum ar fi *Pitoresc şi melancolie. O analiză a sentimentului naturii în cultura europeană* (1980), *Ochiul şi lucrurile* (1986) sau eseurile despre Francesco Guardi. Studiind vedutele celui din urmă, în contextul istoric care a făcut din Veneția începutului de secol XVIII principala atracție a călătorilor prin Europa, Andrei Pleșu decelează asemănările de familie ale artiștilor din epocă, distinge în peisagistica dedicată orașului din lagună fine elemente de inspirație orientală, identifică în Guardi un precursor al artiștilor plastici de astăzi, dependenți de avansul tehnologic, dar apreciază mai cu seamă stilul pictorului de a reprezenta lumina ca pe o forță dizolvantă. Într-o epocă obsedată de rațiune, pe Francesco Guardi îl seduce detaliul umbros. Spiritul de observație melancolic din perioada când Andrei Pleșu scria despre artele plastice nu s-a subțiat defel în deceniile următoare. Îl regăsim camuflat în suspiciunea Domniei Sale la adresa excepționalismului raționalist: certitudinea silogistică nu trebuie fetișizată, nu trebuie transformată într-un scop în sine, căci atunci devine periculoasă, trădând simptomul nefast al înțepenirii cognitive și suficienței ridicole. Cerința carteziană – idei clare și distincte –sau testul pozitivist aplicate în experiența estetică ori în cea religioasă pot arunca în derizoriu până și cele mai bune intenții.

Andrei Pleșu nu scrie filosofie de sistem, fără să fie din pricina asta un filosof *manqué*. Credința în concept a filosofilor analitici și, de altfel, orice speculație seacă, de manual, îi stârnesc scepticismul amuzat. Efortul filosofic genuin capătă sens numai dacă exprimă un mod de a trăi. Andrei Pleșu are temperament religios, dar nu acceptă să se instaleze în concluziile altora. E un *bon vivant*, chit că nu-i plac excesele. Observator lucid al *Zeitgeist*-ului românesc de dinainte şi de după 1989, dialectician cosmopolit, cu mult simţ al umorului, cărturar elitist și popular totodată, Domnia Sa întruchipează principiul potrivit căruia, înainte să ai o carieră, e important să ai o viață. Domniei Sale i-a rămas complet străină tentația turnului de fildeș. Concepțiile i s-au format atât prin lecturi, cât și alături de dascăli sau printre prieteni. Cultivă discuția acroamatică, dar nu ezită să polemizeze în arena publică, apreciază suplețea ideilor, fără să-și refuze voluptăți gastronomice, se simte confortabil în spațiul ecumenic, nu și în relativismul la modă, iar ținuta degajată include întotdeauna ascultarea atentă a opiniilor interlocutorului, fie el cărturar medieval sau partener de *talk show*. Pentru Andrei Pleșu, satisfacțiile mărunte ale fiecărei zile și proiectele intelectuale, evocarea afectuoasă a maeștrilor personali dispăruți și perplexitatea produsă de contactul cu figurile schimonosite din politica autohtonă, dezamăgirile resimțite pe traiectul biografic și întrebările metafizice fără un răspuns univoc se însumează într-o inevitabilă *concordia concors*. Andrei Pleșu consideră că a trece încrâncenat prin viață presupune s-o iroseşti, iar să-ți închipui că împlinirea intelectuală impune marșul triumfalist prin arhivele culturii înseamnă să construiești o iluzorie și ridicolă alegorie de sine. Acest talent de a-ți urma natura valorizând anecdoticul, accidentalul, în consonanță cu asumarea proiectelor dificile, ne reamintește epicureismul patrician al lui Michel de Montaigne. În eseul scris la bătrânețe, intitulat *De l'expérience* (*Despre experiență*), gânditorul francez aude muzică în contradicție:

> Trebuie să învățăm să acceptăm ceea ce nu poate fi evitat. Viața, la fel ca armonia întregii lumi, este alcătuită din lucruri contrare, la rândul lor cu tonalități diferite, dulci și aspre, ascuțite și joase, moi și stridente. Dacă unui muzician i-ar plăcea doar o singură categorie, oare ce ar mai cânta? El trebuie să știe cum pot fi utlizate laolaltă, și cum să le combine. La fel ni se impune și nouă să procedăm, cu cele bune, ca și cu cele rele, pentru că toate sunt consubstanțiale vieții noastre.

Când vorbești despre Andrei Pleșu, este de la sine înțeles că vei menționa anii petrecuți în preajma lui Constantin Noica, întrucât cei mai mulți dintre noi, dacă suntem onești, recunoaștem că nu ne-am familiarizat cu filosofia lui Noica din priză directă, ci din scrierile Domniei Sale și ale celuilalt discipol, Gabriel Liiceanu. Pentru generațiile tinere, Școala de la Păltiniș aduce mai degrabă a mit, probabil puțini știu că a avut mai mult de trei membri, dar chiar și cei nu tocmai interesați de școlile filosofice îi pot identifica fără greș pe aceiași doi reprezentanți ai promoției, în pofida faptului că nici Gabriel Liiceanu, nici Andrei Pleșu nu au continuat propriu-zis proiectul nicasian. În schimb, i-au arătat recunoștință magistrului urmându-și fiecare propriul drum (din păcate, noțiunea de „discipolat" face adesea obiectul proastei înțelegeri, ca și cum ar trebui să se refere la clonele fidele, cuminți, ale unui *guru* stilizat). Andrei Pleșu a mărturisit cu diverse prilejuri că, în ipostaza de elev al Școlii de la Păltiniș, a făcut nu o dată figură de neascultător, însă nu uită să adauge că Noica l-a învățat de ce filosofia înseamnă o *cale*, „un ritual fără dogmă", nu o birocratică așezare în bibliotecă. În cadrul acestui ritual, învățătorul îndeplinește, prin exemplul personal, rolul de îndrumător, nicidecum de pedagog coercitiv, cu identitatea diluată îndărătul recomandărilor bibliografice. Sub acest aspect, Andrei Pleșu a urmat întocmai lecția lui Constantin Noica.

Minima moralia. Elemente pentru o etică a intervalului va ramâne cu siguranță drept cea mai răspicat filosofică întreprindere a Domniei Sale, afirmarea experienței păltinișene și, totodată, despărțirea delicată de un anumit idealism al lui Constantin Noica. Încă din titlul cărții transpare rezerva lui Andrei Pleșu față de sistemul riguros al *Eticii nicomahice,* pe care, desigur, nu îl minimalizează, ci îl pune temporar între paranteze în favoarea unor lămuriri aparent mai puțin ambițioase, privitoare la ce înseamnă gestul moral în cele mai obișnuite conjuncturi. Etica devine astfel secundară moralei. Speculația teoretică, oricât de inteligentă și de robustă, susține Andrei Pleșu, se transformă în ruminație oarbă fără un subiect concret. Putem distinge ușor, deoarece autorul le lasă la vedere, cel puțin trei influențe directoare, de unde pornind, Andrei Pleșu dezvoltă cea mai articulată și idiosincratică filosofie morală din cultura română.

În primul rând, teoria aristotelică a acțiunii. Potrivit Stagiritului, caracterul nostru se formează prin actele pe care la facem. Andrei Pleșu pledează pentru „morala ofensivă", conform căreia omul nu se ascunde comod după principii etice formulate dinainte, ci se percepe drept sursa unui mod de viață bun. Nu există progres moral în absența instinctului – Domnia Sa îl numește „daimonic" la un moment dat – de a te deschide cu disponibilitate spre ceilalți, asumându-ți

propriul *éthos*. Ne preocupă faptele noastre din trecut, judecate în prezent, când ar trebui să ne perfecționăm în așa fel încât să ne acordăm șansa unei favorabile judecăți viitoare. În plus, chiar dacă suntem condiționați biologic, nu înseamnă că reflexele morale (sau imorale) trebuie cântărite exclusiv în termeni determiniști. Dimpotrivă, reflecția cu caracter moral ne oferă posibilitatea eliberării de limitele biologice. Dar cum știm să facem diferența dintre bine și rău?

Andrei Pleșu găsește aici răspunsul la Sfântul Augustin. Pentru Augustin, răul nu are consistență, gradele sale trădează de fapt gradele absenței binelui. Prin urmare, originea răului nu trebuie căutată în lucrurile rele, ci în voința rea. De cele mai multe ori, susține Andrei Pleșu, comitem răul pentru că ne raportăm miop la o ordine pe care nu o distingem din locul nostru accidental. Comitem eroarea de a lua efectul drept cauză, iar atunci când nu discernem sens în viețile noastre ne comportăm bezmetic, pripit, ne însușim dorințe străine, luăm chipuri de împrumut, iar incapacitatea de a înțelege ne face aroganți și lipsiți de compasiune.

În fine, gândirea lui Søren Kierkegaard își află ecoul discret în *Minima moralia*. La vremea lui, filosoful danez se întreba cum mai poți fi creștin autentic într-o lume ostentativ creștină? Andrei Pleșu se întreabă cum poți fi un om de cultură vertical într-o lume strâmbă? Și, până la urmă, la ce este bună cultura? În 1988, anul publicării primei ediții, sub regim totalitar, asemenea frământări erau incomparabil mai urgente decât astăzi. Kierkegaard iese din dilemă ascuțindu-și ironia: întrega existență poate deveni ținta ironiei, odată ce realizezi că numai tu dai forță distructivă propriilor tribulații. Scăpând de anxietăți inutile privitoare la viitor și înțelegând că repetarea acelorași acțiuni, recurența acelorași probleme în viața ta nu constituie decât o repetiție, o pregătire pentru viața de apoi, se deschide perspectiva autenticității și a alegerii libere. Andrei Pleșu, la rândul său un fin ironist, recunoaște inutilitatea culturii în situații limită, și respinge ideea de „cultură evazionistă", adică refugiul escapist în cărți, pledând în schimb pentru exercițiul cultural ca formă de scepticism individual: cultura poate face viața suportabilă atunci când unei probleme stringente nu-i dibuiești numaidecât soluția. Disponibilitatea de a pune în practică un atare scepticism distinge persoana deopotrivă educată *și* morală de una pur livrescă (aceasta nu e neapărat morală, chiar dacă posedă o cultură solidă).

Demersul scoate în evidență și o elegantă definiție a destinului – una dintre preocupările statornice ale lui Andrei Pleșu, vizibilă în răstimpuri chiar și în articolele de presă ale Domniei Sale –, destinul înțeles nu ca fatalitate, ci drept „continuitatea dintre *ceea ce ești* și *ceea ce ți se întâmplă*."

În cazul lui Andrei Pleșu, întâlnirea cu părintele Andrei Scrima, la începutul anilor ’90, oferă proba continuității. Amândoi au firi cosmopolite, niciunul nu se înscrie în profilurile academice ori teologice îndeobște acceptate, sunt oameni de lume și posesori ai unei erudiții transdisciplinare în același timp, iar scrierile Domniilor Lor par să fie aduse de către acei cărturari itineranți din vremuri de poveste, ce ni se par azi neverosimili, posesori de învățături umaniste și vorbitori ai graiurilor din ținuturi îndepărtate. Așadar, nu e de mirare că simpatia a fost instantanee și reciprocă. Cu siguranță, apropierea, prin intermediul părintelui Andrei Scrima, de Grupul de la Antim, a favorizat germinarea unor predispoziții recognoscibile în cărțile de început, și explică în parte turnura din opera lui Andrei Pleșu. De aproape două decenii, Domnia Sa excelează într-un gen cu tradiție venerabilă: literatura sapiențială.

Cărţi de înţelepciune sunt îndeobşte considerate textele străvechi ale Orientului, vocile autoritare ce răzbat din *Ecleziast* sau *Proverbe*, moştenirea gnomică a Greciei antice, manualele stoicilor, îndoielile scepticilor care l-au urmat pe Alexandru Macedon în India, apoftegmele părinţilor deşertului, parabolele hasidice, pe scurt, un întreg corpus profetic, confesiv, imaginativ şi meditativ menit să intersecteze analiza de sine autentică şi ceea ce se află dincolo de puterea noastră imperfectă de înțelegere. Sistemele filosofico-religioase dezvoltate în diferite epoci de către elitele intelectuale situate în afara procesului de instituționalizare (gnosticii alexandrini, cabaliști, vizionarii sufismului, sectele budismului tibetan, ermetiștii de sorginte neoplatonică din Renaștere etc.), pe de o parte, și, pe de altă parte, fenomenul de laicizare a misticii de la debutul modernității au creat condițiile datorită cărora putem discuta astăzi despre metafizica lui Shakespeare sau Tolstoi, în vreme ce practicile cabaliste și tehnicile de meditație tibetană au devenit obiectul de interes al bioeticienilor și neurocercetătorilor.

În precizările lui Andrei Pleșu referitoare la competențele restrânse ale Domniei Sale în materie de teologie distingem o urmă de ironie socratică („Știu că nu știu nimic”). Orice invitație la dialogul dialectic presupune la început o coborâre tactică a gărzii. Într-adevăr, cărți precum *Despre îngeri* (2003) ori *Parabolele lui Iisus. Adevărul ca poveste* (2015) nu-l reflectă pe teologul de profesie cramponat în jargon, ci pe hermeneutul capabil să explice limpede chestiuni sofisticate, pe profesorul pluridisciplinar, atent să pună în legătură comparativă reprezentări din sisteme de credințe diferite, pe povestitorul dispus să divagheze tonic, oportun, pentru care discuțiile rodnicedespre sfințenie nu se poartă cu ochii fixați spre cer, într-o cuviosenie de paradă, pe

credinciosul curios și documentat, al cărui neastâmpăr nu-i anulează doza de detașare academică specifică istoricului religiilor.

Despre îngeri, unde Andrei Pleșu tratează aceeași problemă a intervalului, delimitată inițial în *Minima moralia*, este un studiu de angelologie care ne propune o antropologie. După ce constată, adoptând sugestiile lui Etienne Souriau, cât de inconsecvenți suntem când facem distincții între ceea ce există în realitate și ce nu, Andrei Pleșu conchide că ne încredem necontentit în tot felul de nevăzute – invocăm particulele fizicienilor, utilizăm numerele iraționale ale matematicii, interpretăm vise, avem presimțiri, calculăm probabilități, ne pierdem, azi chiar mai mult decât la data publicării cărții, în „realitatea" realității virtuale –, însă refuzăm categoric ontologia unei *mundus imaginalis*. Deși îngerii nu-și găsesc locul în preocupările noastre, pentru că preferăm haosul în locul ordinii, nu am încetat totuși să avem reprezentări despre ei, fie atribuindu-le rozul kitsch al figurinelor de artizanat, fie asociindu-i cu semnele diverselor tulburări psihice. „Istoria angelologiei", scrie Andrei Pleșu, […] „e o istorie a metabolismului nostru mental, o poveste despre evoluția (sau involuția?) modului nostru de a gândi." Cum ar veni, *de te fabula narratur*. Din orice discuție despre îngeri răsare autoportretul uman.

La o concluzie înrudită a ajuns, pe alte căi, la sfârșitul anilor '60, scriitorul american Donald Barthelme, într-o proză scurtă, hibrid straniu de fantezie, murmurare gnomică și eseu, intitulată chiar așa, *On Angels* („Despre îngeri"): „E curios că atunci când scrii despre îngeri, ajungi, de cele mai multe ori, să scrii despre oameni. Temele sunt îngemănate." Crescut într-un mediu catolic, Barthelme s-a dezis de educația timpurie. Nu era credincios, însă, oarecum ca în cazul cineastului spaniol Luis Buñuel, motivele religioase și consecințele existențiale inerente abnegării străpung constant masca formalismului său jocular, bogat în referințe filosofice. În „Despre îngeri", calul de bătaie este nimeni altul decât Friedrich Nietzsche. După proclamarea morții lui Dumnezeu, îngerii se regăsesc „într-o postură stranie." Ce vor face de acum încolo? Numele lor, pline de semnificații tainice, vor deveni doar niște intrări ordonate alfabetic în dicționarele de angelologie? Vor coborî la rangul de personaje literare, așa cum se întâmplă chiar în povestirea pe care o citim? Se vor mulțumi cu ipostaza de obiect al investigației psihiatrice? Îngerii se văd siliți să comită gesturi contrare naturii lor: în locul cântecului de slavă, aleg tăcerea, acceptă probele științifice privitoare la existența haosului, chit că simpla lor prezență e confirmarea ordinii și, în fine, fără un Dumnezeu pe care să-l adore, hotărăsc să se iubească între ei, la fel ca oamenii. Apar până și la emisiuni de televiziune. Nici asta „nu li se pare 'suficient'". Prin urmare, pornesc în căutarea unui

nou principiu. Finalul abrupt al prozei ne dă de înțeles că o atare ambiție, aflarea altui principiu, va fi la fel de sortită eșecului ca toate celelalte încercări ale îngerilor de a-și schimba natura. Barthelme își camuflează ironia într-o demonstrație prin reducere la absurd, numai că absurditatea nu se răsfrânge asupra îngerilor, ci asupra sentinței lui Nietzsche din primul paragraf. Nu-l poți evacua pe Dumnezeu din lume printr-un simplu decret răstit, întrucât va trebui să te descurci apoi cu problema și mai complicată a îngerilor săi rămași singuri.

Scrisul lui Andrei Pleșu nu pierde nimic din elocvență în cărțile asumat exoterice ale Domniei Sale – printre care *Obscenitatea publică* (2004), *Comèdii la porțile Orientului* (2005), *Note, stări, zile* (2010), *Despre frumusețea uitată a vieții* (2011), *Neliniști vechi și noi* (2016), *Despre inimă și alte eseuri* (2017) –, iar receptivitatea audienței eteroclite ar merita un studiu separat (într-o vreme, aventurile Domniei Sale în Japonia deveniseră virale pe Internet).

Nici sub aspect politic, Andrei Pleșu nu se lasă ușor înregimentat, deși adversarii încearcă să-i fixeze schematic opiniile în trenduri. Știm sigur că poziția Domniei Sale este pronunțat antitotalitară, că aderă la principiile liberalismului clasic, și că a rămas un cititor atent al lui Alain Besançon, Raymond Aron și Hannah Arendt. Cariera lui AndreiPleșu nu se reduce la publicații și la implicarea civică. După decembrie 1989, a fost primul Ministru al Culturii, între 1997 și 1999 a reprezentat România în calitate de Ministru de Externe, este profesor al Universității din București, a fondat instituții de prestigiu și reviste culturale: *Colegiul Noua Europă*, institut academic de studii avansate în științe umaniste și sociale, înființat în anul 1994, care promovează de aproape un sfert de secol excelența în cercetarea academică, reprezentând totodată un liant important cu spațiul academic internațional, iar revista *Dilema* (apărută pe piața presei românești în 1993, între timp, *Dilema Veche*), încă nu are concurență în privința formatului inovator, dinamismului redacțional și diversității opiniilor exprimate în dosarele tematice săptămânale.

Meritele Domniei Sale au fost recunoscute și în afara granițelor țării. Este membru al World Academy of Art and Science şi al Académie Internationale de Philosophie de l'Art, Dr. Phil. Honoris Causa al Universităţii Albert Ludwig din Freiburg im Breisgau şi al Universităţii Humboldt din Berlin, Commandeur des Arts et des Lettres, Grand Officier de la Légion d'Honneur.

Universitatea de Vest este mai mult decât onorată să-i acorde lui Andrei Pleșu titlul de Doctor Honoris Causa. Prezența Domniei Sale aduce un imens capital de prestigiu instituției noastre.

COMISIA DE EVALUARE ȘI DE ELABORARE A LAUDATIO

Preşedinte:

Prof. univ. Dr. **Marilen Gabriel PIRTEA**, *Rectorul Universității de Vest din Timişoara*

Membri:

Prof. univ. Dr. Viorel Negru, *Președintele Senatului Universității de Vest din Timişoara*
E. S. Emil Hurezeanu, *Ambasador al României în Germania, DhC. al Universității de Vest din Timișoara*
Prof. univ. dr. Vasile Dîncu, *Facultatea de Sociologie a Universității București*,
Prof. univ. dr. Dana Percec, *Universitatea de Vest din Timișoara, Decan al Facultății de Litere, Istorie și Teologie*
Prof. Univ. Dr. Nicolae Manolescu, *Președintele Uniunii Scriitorilor din Romania*
Horia-Roman Patapievici, *DhC. al Universității de Vest din Timișoara*
Prof. Univ. Dr. Codrin Liviu Cuțitaru, *Universitatea Al. I. Cuza din Iași*
Prof. Univ. Dr. Mircea Mihăieș, *Universitatea de Vest din Timișoara*

Ce-avem de spus?

În România se vorbeşte mult. Sîntem un popor epic, liric, dramatic, gata oricînd să practice confesiunea, lamentaţia, memorialistica şi bancul. Conversaţia e aproape un viciu, pasiunea istorisirii are o lungă tradiţie. Strada e zgomotoasă, cîrciuma sau cafeneaua – suprapopulate. Avem ziare multe, posturi de televiziune înfloritoare, telefoane mobile pentru toate buzunarele. Dar avem chiar atîtea lucruri de spus? Dacă facem o fie şi frugală socoteală, vom constata că între abundenţa discursului şi consistenţa lui e o disproporţie stingheritoare. Emisia sonoră compactă maschează un enorm vid de sens. Să dăm mai întîi deoparte „formulistica", adică replica de rutină a fiecărei zile: „Bună ziua!" (cu varianta mai nouă: „o zi bună"), „La revedere!", „Ce mai faci?", „Bine, mulţumesc!" etc. Să scoatem din joc şi uriaşa cantitate de interjecţii adjectivale pe care o manevrează, ca pe o nouă limbă, generaţiile mai tinere: „*Cool!"*, „Marfă!", „Super!", „Trăsnet!" ş.a.m.d. Dincolo de conotaţia superlativă, aceste cuvinte nu spun nimic. „Super!" poate fi şi o femeie, şi o bicicletă, şi o iahnie, şi un film, şi o agreabilă stare interioară. În generalitatea ei, interjecţia simplifică lucrurile, se dispensează de a mai comunica detalii. Nu te mai străduieşti să fii cît de cît descriptiv, să deosebeşti între „fermecător", „tulburător", „surprinzător", „provocator", „incitant", „copleşitor" sau mai ştiu eu cum. Spui „Super!" şi ai scăpat. Să lăsăm la o parte, în continuare, „frazeologia de întreţinere", setul de expresii curente, pe care le repetăm somnambulic de cîte ori se iveşte ocazia: „Sănătate să ne dea Dumnezeu, că restul nu contează!", „Dacă aş avea talent şi aş pune pe hîrtie prin ce-am trecut, ar fi mai ceva ca un roman!", „Am un mare defect: sînt prea bun!", „Degeaba te agiţi, te chinui, agoniseşti tot felul de fleacuri. Nu merită! Doar nu le iei cu tine în mormînt!" De un asemenea inventar sapienţial se foloseşte mai tot omul. Dar nu un subiect vorbitor e cel care rosteşte fraze ca acestea, ci duhul colectiv al poncifului, flaşneta

repetitivă, impersonală, a unei comunităţi fără chip. Nu *tu* vorbeşti; se spune şi se răs-spune prin tine ceva gata spus, ceva care se tîrîie de generaţii prin gura tuturor. Mai sînt nenumăratele împrejurări în care sîntem noi înşine conştienţi că n-avem nimic de spus, dar vorbim din pură politeţe, sau de plictiseală, sau ca să treacă timpul. Sau ca să părem inteligenţi. Sau pentru că ăilalţi sînt proşti. Vorbim, alteori, şi pentru că nu ne putem sustrage rîşniţei publice, care se învîrte de la sine. Mai devreme sau mai tîrziu, de voie, de nevoie, ne aliniem. Aşa se explică, de secole, consideraţiile despre vreme, despre greutăţile vieţii, despre recolta proastă, despre tîlhăriile politicienilor, despre cum era pe vremuri, despre „la noi în familie" („Bine zicea bietul tata…!"), despre diete şi medici, despre revoluţie („Mi-amintesc ca acum: eram în Comitetul Central. Se trăgea…"), despre cum trece timpul („Parc-a fost ieri…"), despre tinereţe („Făceam şi noi destule nefăcute, slavă Domnului, dar totul avea o limită"), despre rochii drăguţe, coafuri nostime şi bărbaţi mitocani, despre femei fraiere, neveste imposibile, meciuri vîndute şi şprîţuri cu băieţii, despre Yalta, francmasonerie şi KGB, despre evrei („Să ne-nţelegem, n-am nimic cu ei!"), despre unguri („Om fi noi cum om fi, dar şi ei sînt apucaţi"), despre ce-ar trebui să facă guvernul, despre vecini (imbecili), despre soacre (acre), despre nepoţei (geniali), despre Dumnezeu („Orice s-ar zice, trebuie să fie undeva o forţă…"), despre popi (făţarnici), despre preţuri („Nu se mai poate!"), despre români („Deştepţi, dar ghinionişti"), despre România („Ce-au, domnule, cu noi?"), despre viitor („Măcar copiii să apuce vremuri normale"), despre mîncare („Atîta plăcere mi-a mai rămas!"), despre climă („S-a dat peste cap de cînd cu experienţele nucleare"). Extrageţi din morişca zilnică toată această pălăvrăgeală şi ţara se va cufunda în linişte. Iar de la o vreme, am putea reîncepe să gîndim articulat şi să lucrăm cuviincios.

(Apărut în Dilema veche, nr. 726, 18-24 ianuarie 2018)

Solidarități

Ce ne leagă? Cum trăiesc românii de azi sentimentul solidarităţii? Teoretic – şi retoric –, primul răspuns se referă, de obicei, la solidaritatea *naţională*. „Toţi sîntem români!" Buni sau răi, de dreapta sau de stînga, săraci sau bogaţi, mai mult sau mai puţin oneşti, dar români. Dinaintea trecutului „eroic şi martir", a „barbarilor de tirani", a sarmalei strămoşeşti şi a cîntecelor de dor şi jale, ne deşteptăm, ca la un semn, din „somnul cel de moarte" şi stăm uniţi, umăr la umăr, cu lacrimi în ochi: „Pe-aici nu se trece!" Foarte curînd, apar, totuşi, nuanţele… La o adică se poate

trece. Putem negocia. Nu pentru că am fi gata să ne trădăm pe noi înşine; dar ne pricepem „să boicotăm istoria". Cînd unii vor să treacă, ne retragem, pitit, la munte. Iar cei dintre noi care sînt gata de sacrificiu ne plac mai curînd ca statui şi ca portrete de manual. În timpul vieţii ne cam irită: sînt prea radicali, n-au simţul relativităţii, nu vor să priceapă că „nu dau turcii", că lucrurile se pot aranja şi altfel, că e o prostie să te lupţi cu morile de vînt. O mare fractură apare la orizont: există români proşti şi români deştepţi. Românii deştepţi se descurcă, fără prejudecata solidarităţii naţionale. „Cel vrîncean" se înţelege perfect cu „cel ungurean" ca să mi-l omoare pe „cel moldovean". Ştefan cel Mare se luptă vitejeşte cu turcii, dar şi cu Vlad Ţepeş. Matei Basarab se luptă cu Vasile Lupu. Românul ezită, metafizic, între glorificare de sine („am păzit hotarele creştinătăţii ca să-şi facă ăia catedrale") şi dispreţ de sine („ca la noi la nimenea"). Sîntem solidari, dar fiecare se descurcă cum poate. Colectivitatea românească se remarcă prin independenţa membrilor ei. Fiecare român e o naţie în sine, un partid în sine, o filozofie particulară. Cînd nu se mai poate baza pe compatrioţi, el vizează solidarităţi cosmice: codrul, „munţii mari", „stelele făclii", „păsările mii" şi, în general, „ce-i mai mîndru pe la noi".

Solidaritatea naţională odată „depăşită" (ca simplă materie primă pentru declaraţii festive), facem cunoştinţă cu tot soiul de alte solidarităţi, cochete, dar trecătoare. Iată, de pildă, solidaritatea *politică:* adeziunea de partid, care fragmentează comunitatea autohtonă în ireductibile tabere duşmane. Pesedistul dîrz, ţărănistul melancolic, pedistul volubil, liberalul liberal şi peremistul oţelit (și „reamenajat" în stilul Codrin sau Olguța) cultivă solidaritatea ca pe un triumfal „spirit de corp", străduindu-se să-şi scoată concurenţii din perimetrul naţiei: fiecare reprezentant al partidei adverse e portretizat ca antiromân. Ţara pare o confederaţie de grupări suspecte, ocupate să submineze interesul naţional. Campionul xenofobiei băştinaşe zice de rău de unguri, de evrei, de ţigani, de americani, de „coloniștii" bruxellezi, dar mai ales zice de rău de sute și mii de români care nu-i plac. Sigur că nici solidaritatea de partid nu e sacrosanctă. Nu poţi fi solidar la infinit cu un partid care nu rămîne la putere măcar două legislaturi… Mai durabilă e solidaritatea *de interese,* alianţa lucrativă, *complicitatea*. Participarea la o afacere comună, mai ales necurată, cimentează sufleteşte mai mult decît un amor candid. De asemenea, „relaţiile" de altădată, trecutul comun de aceeaşi parte a baricadei, obida împărtăşită, frustrările, resentimentul. Solidaritatea de parastas în jurul memoriei lui Ceauşescu, avîntul anticapitalist, antiamerican, anti-NATO, furia minerească împotriva intelectualilor sau romantica alianţă civică împotriva electoratului moldovean, toate

laolaltă vorbesc de nevoia (intermitentă) de „a ţine aproape” a unui popor care, pe de altă parte, iubeşte singurătatea plaiului apolitic.

Există şi solidarităţi de tip nou. Solidaritatea *mondenă,* de pildă, a vedetelor de televiziune, a creatorilor de modă şi a elitelor manageriale, solidaritatea postmodernilor, a fundamentalismului Internet, a gazetarilor de succes, a exilului recuperat împotriva exilului intratabil, a iliesciştilor, a adriannăstăsiştilor, a băsiştilor, vadimiştilor, dilemiştilor, europeniştilor, iohanniştilor şi neaoşiştilor. Care mai de care mai ţanţoşe, mai exclusiviste şi mai efemere.

Ce ne leagă? Deocamdată, mai curînd ceea ce ne *deosebeşte* de ceilalţi. Ne uneşte – vorba lui Noica – ceea ce ne lipseşte: sărăcia şi nevoile şi neamul…

(Apărut în Dilema veche, nr. 723-724, 28 decembrie 2017 – 10 ianuarie 2018)

Ce e evoie și ce nu

Pînă nu demult, credeam și eu, ca mai toată lumea, că a fi „corect politic” e o versiune ultimativă a toleranței, un apogeu al blîndeții, o supremă grijă pentru aproapele tău. Înainte de a deschide gura trebuie să te gîndești, de o mie de ori, dacă ce ai de gînd să spui n-ar putea provoca dezastre sufletești, boli psihice, crize fără ieșire. Nu-i spui omului în față lucruri incomode, nu-l tratezi cu furie critică, îi menajezi sensibilitatea, complexele, deprinderile. Accepți „diferența” și o respecți. Ba chiar, dacă se poate, lași să se vadă că te simți nițel vinovat dinaintea ei. „Diferența” întrupată de *celălalt* e, principial, onorabilă. Diferența care te deosebește de diferența celuilalt e ușor jenantă, dacă nu direct suspectă… Celălalt e vulnerabil, prin simplul fapt că e diferit, în vreme ce pe tine „diferența” de el te face arogant și, ca atare, un potențial agent patogen al vieții comunitare. Sîntem, am mai spus-o, sub impactul unui „umanism” atît de accentuat, încît socotim că „a fi om” e, de fapt, a fi un *„biet* om”, o vietate șubredă, cu care trebuie să te porți plin de menajamente, de precauții igienice, de fente politicoase, așa încît nimic din ce spui și ce faci să nu aducă atingere unei infinite susceptibilități.

Ne aflăm, cu alte cuvinte, într-o situație care duce ideea creștină pînă la o culme a radicalității. În Scriptură, ni se cere să vedem bîrna din ochiul propriu înainte de a vedea paiul din ochiul celuilalt. Corectitudinea politică face un pas mai departe. Din perspectiva ei, a pretinde că celălalt are un pai în ochi echivalează cu a avea, în ochiul propriu, numai bîrne! Nu e destul să fii, pur și simplu, politicos și autocritic. Trebuie să fii mai curînd lingușitor, ipocrit și gata să afișezi

un (justificat!) dispreț de sine. Orice opinie trebuie trecută prin focul izbăvitor al convingerii că ești pe cale să greșești, că tocmai ai greșit, că e mai bine să taci.

Știam și pînă acum că nu se cade să-i spui „chiorule" cuiva căruia îi lipsește un ochi, că nu e frumos să rîzi de un șchiop, că defectele fizice nu pot fi obiect de batjocură, că nu toți sîntem la fel, dar că a accepta „felul" altora e condiția esențială a vieții comunitare. Nu știam, e drept, că a contrazice un interlocutor care insistă că doi și cu doi fac cinci e un mod vinovat de a-i induce un complex de inferioritate, că a sugera unui bîlbîit că nu e bun de crainic la radio e o specie crudă de discriminare sau că a socoti buzele botoxate drept un eșec al adevăratei feminități e o probă de misoginism grobian. N-ai voie nici măcar să spui că, pentru gustul tău, Botoxul nu e o atracție. Nu. Trebuie *să-ți placă* sau măcar să nu te pronunți. Fiecare face ce vrea cu corpul lui. Te-ai gîndit vreodată ce simte o domniță care și-a expandat buzele pînă spre urechi și nas cînd tu nu „aderi" la hotărîrea ei și, mai ales, cînd o spui public? Te-ai gîndit vreodată ce simte o omletă cînd tu declari, sus și tare, că îți place tocana?! Chiar nu-ți dai seama cît poți fi de nedrept, cît de ofensatoare este preferința ta?

Recunosc că mi se întîmplă des, mai ales pe meleagurile noastre, să fiu în asemenea măsură exasperat de grosolănie, proastă creștere, agresivitate mîrlănească, impolitețe crasă, încît să-mi spun: „Cu toate caraghioslîcurile ei, tot mai bună ar fi oleacă de corectitudine politică!" (Apropo, de ce-i spune, în fond, „politică"? E chestie de partid, de ideologie, de înregimentare? Nu e doar o intenție – fie și excesivă – de a salubriza moravurile? De a asana spațiul public?) Grav mi se pare, totuși, altceva. Au apărut „specialiști" în „corectitudine", un fel de „sfinți" laici, un „commando" supărăcios și degrabă penalizator, o „castă" de deținători ai gîndirii, vorbirii și purtării optime. Nu e bine să cauți, în tabăra lor, exemple ale virtuților pe care le profesează: toleranță, dreptul la părere proprie, libertate de exprimare, răbdare, îngăduință, nediscriminare. Dacă nu respecți „codul" ești „afurisit". „Fascist", „reacționar", „segregaționist", „tombateră", tocmai bun de stigmatizat, ca să nu zicem „de eliminat". Din mătușică grijulie, din campion drăgăstos al „purificării" sociale, soldatul corectitudinii politice devine hingher, oficiu inchizitorial, expert în „selecția cadrelor".

În fine, hai să luăm partea bună! Să nu trecem ușor peste recomandarea de a nu lăsa gura să vorbească fără noi, să ne gîndim de zece ori înainte de a profera injurii sau calificative care pot să rănească, să respectăm ceea ce nu ne seamănă, să luăm aminte la diversitate și la îndreptățirea ei. Dar să nu ne blocăm în rețete și în „proceduri" standardizate. Să nu ne închipuim că rezolvăm problema obezității și provocăm euforia grașilor dacă îi numim „suprasolicitați pe orizontală"

(horizontally challenged) sau că populația de culoare suferă cînd aude că tabla din clasele gimnaziale e numită de francezi, de pildă, „tablă neagră” (și că, deci, e mai bine să-i spunem „tablă pentru cretă”). Nu tot ce e voie e folositor și nu tot ce nu e voie trebuie să funcționeze castrator!
(Apărut În Dilema veche, nr. 701, 27 iulie – 2 august 2017)

Interesul propriu și interesul public

Simon Gächter e profesor la Facultatea de Ştiinţe Economice din Nottingham şi se ocupă, între altele, de analiza raportului dintre comportamentul *egoist* al oamenilor şi comportamentul lor *social*. Cu mai mulți ani în urmă, a dat un interviu revistei *Der Spiegel*, pe care ar trebui să-l citească atent toţi politicienii, reformatorii, gazetarii, analiştii şi moraliştii români. La prima vedere, dl. Gächter nu spune aproape nimic nou. Dar spune lucruri pe care chiar cei care pretind că le ştiu nu le mai spun, cenzuraţi sau autocenzuraţi de o anumită „corectitudine politică”. Iată-le, rezumate pe puncte:

● Egoismul e un viciu străvechi, am spune constitutiv, al naturii umane.

● Pentru a corecta acest viciu în beneficiul interesului comunitar, *pedeapsa* funcţionează, în general, mai eficient decît *răsplata*.

● Clişeul potrivit căruia capitalismul încurajează comportamentul egoist nu e decît un clişeu. În realitate, cooperarea dintre oameni pe temei altruist e mult mai răspîndită în democraţiile vestice avansate decît în statele cu regim autoritar. În Rusia, Ucraina sau în ţările arabe, înclinaţia spre parazitism şi înşelătorie e mai mare decît în Germania, America, Australia, Anglia, sau Elveţia. Caracteristic pentru regimurile autoritare e faptul că ele răstoarnă raportul dintre pedeapsă şi răsplată: nu comportamentul asocial e amendat, ci, dimpotrivă, comportamentul social. Pedepsiţi sînt mai curînd oamenii cumsecade. Ca unii care respectă regulile şi iau în calcul interesul public, ei sînt socotiţi „trădători” sau, în orice caz, suspecţi. Persoanele cooperante produc secrete complexe de vinovăţie şi, deci, resentimente. În consecinţă, ele sînt marginalizate, ridiculizate sau supuse unor violente campanii de discreditare.

● În cazul fostelor ţări comuniste, explicaţia pentru derapajul instinctului social e comunismul însuşi. Deşi comunismul a transformat valorile „collective” într-o doctrină, în realitate el şi-a încurajat cetăţenii să supravieţuiască *pe socoteala* eludării lor. „Cooperativele” nu erau decît asociaţii formale, înlăuntrul cărora indivizii furau pe cont propriu, în interes strict privat. Senzaţia

de arbitrar instituţional, de vulnerabilitate personală, cuplate cu un instinct de conservare exacerbat, nu făceau decît să intensifice nevoia fiecăruia de a acţiona în beneficiu propriu, în defavoarea binelui comun. Aşa se face că atrofierea simţului comunitar e, peste tot unde se manifestă, una din cauzele cele mai toxice ale înapoierii economice, ale unui nivel de trai scăzut.

● Autocraţiile – cele arabe, de pildă – încurajează versiunea *malefic* a cooperării. Solidaritatea de grup, de clan, de interese prevalează asupra solidarităţii sociale largi. 11 septembrie 2001 n-ar fi fost posibil fără o excelentă cooperare a complotiştilor, o cooperare mergînd pînă la sacrificiu. Organizaţiile mafiote, cartelurile de tot soiul, oligarhiile sînt, de asemenea, exemple îngrijorătoare de cooperare deviată, cu efecte dezastruoase. Aşadar, cooperarea nu e o valoare în sine: ea poate invoca valori sublime („onoarea", martirajul etc.), dar poate eşua în catastrofă.

● Omul are, din păcate, o dublă natură. Într-un context favorabil, el poate face dovada unor calităţi remarcabile, în vreme ce un context prost îi profilează defectele. Regimurile totalitare şi manipularea ideologică scot la suprafaţă tot ce e mai rău în firea fiecăruia dintre noi şi încurajează dizgraţioase derapaje egolatre.

● În sfîrşit, se pare că democraţia şi economia de piaţă nu sînt suficiente pentru o reorientare a omului spre o viaţă comunitară igienică. E nevoie de educarea *încrederii* în ceilalţi şi în instituţiile statului de drept (mai ales în justiţie), de cultivarea transparenţei, a loialităţii şi a sportivităţii. În ce mă priveşte, aş adăuga necesitatea convertirii comunităţii în *comuniune*, un exerciţiu pe care îl propune, dintotdeauna şi pretutindeni, viaţa spirituală.

Cine are urechi de auzit să audă!

(Apărut în Dilema veche, nr. 698, 6-12 iulie 2017)

CURRICULUM VITAE

DATE PERSONALE

Născut la 23 august 1948, București

Căsătorit, 2 copii

STUDII

1966-1971: Facultatea de Arte Plastice, Secția de Istoria și Teoria Artei, București

1980: Doctorat în istorie cu teza *Sentimentul naturii în cultura europeană*, Univ. București

LIMBI STRĂINE

Engleză, franceză, germană

BURSE

1975-1977: Bursier al Fundației Alexander von Humboldt, Bonn, Germania;

1983-1984: Bursier al Fundației Alexander von Humboldt, Heidelberg, Germania;

1992: Invitat al Rectorului, Institutul de Studii Avansate din Berlin, Germania

ANGAJAREA PUBLICĂ

- 28 dec. 1989 - 16 oct. 1991 - Ministrul Culturii;
- 29 dec. 1997 - 22 dec. 1999 - Ministrul Afacerilor Externe;
- 2000 - 7 oct. 2004 - Membru în Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității;
- 20 dec. 2004 - 3 mai 2005 - Consilier prezidential pentru relații internaționale.

OPERA

Scrieri publicate în țară

- *Călătorie în lumea formelor*, Ed. Meridiane, 1974;
- *Pitoresc și melancolie: o analiză a sentimentului naturii în cultura europeană*, Ed. Univers, 1980; reeditări ulterioare la Ed. Humanitas 1992, 2003, 2009;
- *Francesco Guardi*, Ed. Meridiane, 1981;
- *Ochiul și lucrurile*, Ed. Meridiane, 1986;
- *Minima moralia (elemente pentru o etică a intervalului)*, Cartea românească, 1988, reeditări ulterioare (Humanitas) 1994, 2002, 2005, 2006, 2013 [11]
- *Dialoguri de seară*, Ed. Harisma, 1991;
- *Jurnalul de la Tescani*, Ed. Humanitas, 1993, 1996, 2003, 2005, 2011;
- *Limba păsărilor*, Ed. Humanitas, 1994, 1997, 2009;
- *Chipuri și măști ale tranziției*, Ed. Humanitas, 1996;
- *Transformări, inerții, dezordini. 22 de luni după 22 decembrie 1989* (coautori Petre Roman și Elena Ștefoi), Ed. Polirom, 2002
- *Despre îngeri*, Ed. Humanitas, 2003, 2005, 2012, 2015;
- *Obscenitatea publică*, Ed. Humanitas, 2004, 2005;
- *Comèdii la porțile Orientului*, Ed. Humanitas, 2005, 2006, 2008, 2011, 2012;
- *Despre bucurie în Est și în Vest și alte eseuri*, Ed. Humanitas, 2006, 2007;
- *Sensuri metafizice ale crucii* (în colaborare), Ed. Humanitas, 2007;
- *Note, stări, zile (1968 - 2009)*, Ed. Humanitas, 2010, 2012;
- *Despre frumusețea uitată a vieții* (reunește eseuri din *Dilema veche* și *Adevărul*), Ed. Humanitas, 2011, 2014;
- *Față către față. Întâlniri și portrete*, Ed. Humanitas, 2011;
- *Parabolele lui Iisus: adevărul ca poveste*, Ed. Humanitas, 2012;
- *Din vorbă-n vorbă*, Ed. Humanitas, 2013;
- *Neliniști vechi și noi*, Ed. Humanitas, 2016;
- Despre inimă și alte eseuri, Ed. Humanitas, 2017.

Lucrări publicate în străinătate

- *Corot*, Murray's Sales and Service, 1973;
- *Ethique de Robinson*, Éditions de L'Herne, Paris, 1990;
- *Reflexion und Leidenschaft* (Minima moralia); Deuticke, Viena, 1992;
- *Tårarnas gåva: Essä om en minimimoral* (Minima moralia); Dualis, Ludvika, 1995;
- *Madarak nyelve* (Minima moralia și Limba păsărilor), trad. de Horváth Andor; Pécs: Jelenkor, 2000;
- *Robinson etikája: Az intervallum etikájának elemei* (Minima moralia); Tinivár, Kolozsvár, 2000;
- *Eliten - Ost und West*; Berlin, de Gruyter, 2000;
- *Tescani napló* (Jurnalul de la Tescani), trad. de Horváth Andor; Koinónia, 2000;
- *Wer in der Sonne steht, wirft Schatten* (Jurnalul de la Tescani); Ostfildern vor Stuttgart, ed. Tertium, 2000;
- *Minima moralia: Poynámky k etike interval* (Minima moralia); Kalligram, Bratislava, 2001;
- *Die Toleranz und das Intolerable*; Basel, Schwabe, 2004;
- *Actualité des anges*; ed. Buchet-Chastel, 2005;
- *Angyalok* (Despre îngeri), trad. de [Melinda Székely]]; Koinónia, 2006.

Audio books

- *Noica* (în colaborare cu Gabriel Liiceanu), Ed. Humanitas Multimedia, 2003;
- *Despre îngeri*, Ed. Humanitas Multimedia, 2003, 2005;
- *Comedii la porțile Orientului*, Ed. Humanitas, 2005, 2011;
- *Sub semnul depărtării: corespondența Constantin Noica - Sanda Stolojan*; pref. de Matei Cazacu; lectura: Andrei Pleșu, Gabriel Liiceanu; Ed. Humanitas Multimedia, 2006;
- *Un alt fel de Caragiale*; autor: I L Caragiale, lectura: Andrei Pleșu; Ed. Humanitas Multimedia, 2006, 2007, 2009;
- *Craii de Curtea-Veche; autor: Mateiu Caragiale; lectura: Andrei Plesu; Ed. Humanitas Multimedia, 2008;*
- *El major și ea minoră*; autor: George Topîrceanu, lectura: Andrei Pleșu; Ed. Humanitas Multimedia, 2008;

- *Înapoi la argument: Horia-Roman Patapievici în dialog cu Andrei Pleșu*, Ed. Humanitas Multimedia, 2008;
- *Minima moralia*, Ed. Humanitas Multimedia, 2009;
- *O noapte ploua-n cinstea mea... O noapte ploua-n cinstea ei...*; autor: Ion Minulescu, lectura: Andrei Pleșu; Ed. Humanitas Multimedia, 2010;
- *Plugarul și moartea*; autor: Johannes von Tepl, lectura: Andrei Pleșu; Ed. Humanitas Multimedia, 2011;
- *50 de minute cu Pleșu și Liiceanu*, Ed. Humanitas Multimedia, 2011;
- *Despre frumusețea uitată a vieții*, Ed. Humanitas Multimedia, 2012;
- *11 autori Humanitas citesc cele mai frumoase pagini: o antologie Humanitas 25 de ani* -Ana Blandiana, Lucian Boia, Mircea Cărtărescu, Andrei Cornea, Neagu Djuvara, Gabriel Liiceanu, Dan C. Mihăilescu, Radu Paraschivescu, Horia-Roman Patapievici, Ioana Pârvulescu, Andrei Pleșu; Ed. Humanitas Multimedia, 2015;
- *Aforismele tranziției*; autor: Radu Paraschivescu, lectura: Andrei Pleșu; Ed. Humanitas Multimedia, 2015.

Lucrări colective

- *Dialoguri de seară*,Ed. Harisma, 1991;
- *Reinventând Europa*; Du Style, 1998;
- *Transformări, inerții, dezordini: 22 de luni după 22 decembrie 1989.* Ed. Polirom, 2002;
- *Pe viu despre Părinții Bisericii*, Ed. Humanitas, 2003;
- *Sensuri metafizice ale crucii: extrase din seminarul în jurul cărții lui René Guénon "Simbolismul crucii": Colegiul "Noua Europă", ianuarie - mai 2002* Ed. Humanitas, 2007;
- *Cartea cu bunici*, Ed. Humanitas, 2007;
- *Pot să vă mai enervez cu ceva? Interviuri între vehemență și emoție*, Ed. Cartier, 2009;
- *Despre Noica. Noica inedit* Ed. Humanitas, 2009;
- *Cărțile care ne-au făcut oameni*, Ed. Humanitas, 2010;
- *Arhangheli și îngeri*, Ed. Deisis/Stavropoleos, 2011;
- *Intelectuali la cratiță. Amintiri culinare și 50 de rețete* Ed. Humanitas, 2012;
- *Evreii din România*, Ed. Hasefer, București, 2013;
- *Casele vieților noastre* Ed. Humanitas, 2014;

- *O idee care ne sucește mințile* Ed. Humanitas, 2014;
- *Și eu am trăit în comunism*, Ed. Humanitas, 2015;
- *Bucureștiul meu* Ed. Humanitas, 2016;
- *Iubirea din oglindă*, Ed. Humanitas, 2017;
- *Cum să fii fericit în România,* Ed. Humanitas, 2017.

Premii

- Premiul pentru critică de artă al Uniunii Artiștilor Plastici, București, 1980;
- Premiul pentru eseu al Asociației Scriitorilor din București, 1980;
- Marele Premiu al revistei „Ateneu", Bacău, 1991;
- Premiul revistei „Flacăra", București, 1993;
- Premiul pentru eseu al Uniunii Scriitorilor din România, București, 1994;
- Premiul pentru cea mai bună carte a anului (Limba păsărilor), Cluj-Napoca, 1994;
- Premiul revistei „Cuvântul", București, 1996;
- Premiul pentru critică și eseu al Asociației Scriitorilor din București (pentru volumul Chipuri și măști ale tranziției), 1996;
- Premiul Asociației Scriitorilor Profesioniști din România (ASPRO) pentru cea mai bună carte a anului (Chipuri și măști ale tranziției), 1996;
- Premiul revistei „Privirea", București, 1999;
- Premiul Grupului pentru Dialog Social, București, 1999;
- Ordinul Național „Serviciu Credincios" în grad de Mare Cruce, 2000;
- Premiul Asociației Editorilor din din România (AER) - categoria „Succesul Anului" - pentru cartea Despre îngeri, Humanitas, București, 2003
- Premiul Asociației Scriitorilor Profesioniști din România (ASPRO) - categoria „Critică/Eseu" - pentru volumul Despre îngeri, Humanitas, București, 2003.

Distincții

- Commandeur de l'Ordre des Arts et des Lettres, Paris, Franța (1990);
- New Europe Prize for Higher Education and Research, acordat la Berlin de Center for Advanced Study in the Behavioral Sciences, Stanford, Institute for Advanced Study, Princeton, National Humanities Center, Research Triangle Park, North Carolina; Netherlands Institute for Advanced Study in the Humanities and Social Sciences (NIAS), Wassenaar; Swedish Collegium for Advanced Study in the Social Sciences (SCASSS), Uppsala și Wissenschaftskolleg zu Berlin (1993);
- Premiul pentru eseu al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova, Chișinău (1995);
- Premiul Academiei Brandenburgice de Științe, Berlin, Germania (1996);
- La Gran Cruz de la Orden „El Sol del Perú", Lima, Peru (1998);
- Medalia „Goethe", Institutul „Goethe", Weimar, Germania (1999);
- Ordre National de la Légion d'Honneur al Franței (în martie în gradul de „Commandeur" și în decembrie în gradul de „Grand Officier") (1999);
- Premiul „Corvinus", conferit de Europa Institute și de Academia Maghiară de ȘtiinŃe, Budapesta, Ungaria (1999);
- Medalia „Konstantin Jireček", conferită de Südosteuropa-Gesellschaft, München, Germania (2000);
- Ordinul Național Crucea Sudului (Cruzeiro do Sul), oferit de Președintele Republicii Federative Brazilia (2000);
- Premiul „Theodor-Heuss", acordat de Fundația „Theodor-Heuss", Stuttgart, Germania (2000);
- Dr. phil. honoris causa al Universității „Albert-Ludwig", Freiburg-im-Breisgau, Germania (2000);
- Dr. phil. honoris causa al Universității „Humboldt", Berlin, Germania (2001);
- Premiul „Mitteleuropa", acordat de Institut für den Donauraum und Mitteleuropa, Viena, Austria (2002);
- Premiul „Joseph-Bech" acordat de Fundația „Alfred Toepfer" F.V.S., Hamburg, Germania (2002).